

Srbije. Srbska radikalna stranka, ki je sedaj namreč na krmilu, dela propagando za veliko Srbijo, je jela tirati Avstriji nasprotno politiko in koketuje z rusko-francosko zvezo. Vse to seveda še le bolj na tihem, govori se pa, da se bo v napominanem smislu jelo odločno delovati. Ruski poslanik v Belegradu je baje srbsko vlado opomnil na to, da naj ne hiti Avstriji nasprotovati, iz česar politiki sklepajo, da Rusija hoče dobrih odnošajev z Avstrijo, oziroma, da se jej hoče popolnoma približati.

Italija. — Ministerski predsednik Giolitti je na nekem volilnem shodu govoreč o sedanjih razmerah v Italiji, priporočal v prvi vrsti miroljubnost, kar se tiče vnanje politike, potem pa je govoril o finančnih razmerah italijanskih. Rekel je, da je slabih finančnih razmer krivo slabo gospodarjenje prejšnjih vlad. Zagotavljal je volilce, da se bodo finance v kratkem zboljšale. V pokritje deficita in nastalih morebitnih večjih potrebščin, napovedal je minister vpeljavo dveh novih davkov. Z govorom ministrov niso volilci in tudi listi nič zadovoljni. Italijanski narod je pač sprevidel, da tudi sedanja vlada ni najboljši gospodar in da bi bile finančne razmere tudi kako drugače zboljšati, ne pa z najradikalnejim sredstvom, to je z vpeljavo novih davkov. Na ta način, bi pač vsakdo znal finance zboljšati, toda kaj pa začne s časoma ubogo ljudstvo, če se bodo davki vedno množili. Na vsak način mora gmotno poginiti in to je zopet še večji polom za državo.

Obrtnija.

Železni nagrobni križi.

Čas spomina naših ljubih ranjcev se bliža; vsak hiti na drago mu gomilo, da jo olepša za dneve žalosti in pijetete. Umetnost in obrt tekmujeta, da pomagata izražati, kar čutijo srca zapuščenih. Zato je obisk pokopališča vedno zanimiv tudi s stališča onega, ki je v srečnem položaji, da mu gomila še ne krije nobenega dražega. Spominki, stoječi v dolgih vrstah, mu kažejo, kako so razne dobe čestile svoje umrle in kako se je javljala ljubezen do ranjcev; pričajo nam, kako sta se umetnost in obrt stavljali v službo kulta umrlih in kako so običaji, olika in materijalne razmere vplivali na lepšanje grobov.

Osobito naša vera je s svojim naukom o nesmrtnosti duše in vstajenji trupla pospeševala izdelovanje nagrobnih spominkov s prelepimi simboličnimi znaki ter navduševala umetnike in obrtnike v izumljevanji vedno novih oblik. Monumentalna arhitektura, podobarstvo in umetna obrtnija so tekmovali, da primerno izražajo čute vernikov.

Pod cerkvenimi tlaki so se širile nekdanje prostrane katakombe ali posamične rakve, v katere so polagali ranjce k večnemu počitku. Manj imenitni in manj imoviti člani cerkvene družbe so pa našli svoje zadnje bivališče v blagoslovljeni zemlji krog cerkve. Kakor v sveetišči, tako je tudi zunaj njega ljubezen zapuščenih postavljala spomenike iz mramorja, železa in lesa. Veljaki in bogatini so si gradili in si grade kamenite nagrobne ploče in stavbe, ki imajo namen, še poznim unukom pričati, kje leži slavní ded. Revež je postavljaj in še postavlja skromne lesene križe, ki trajajo komaj toliko časa,

kakor oni, ki jih je zasadil v tla. Srednji stan pa je posebno v minolih stoletjih rad napravljaj železne spomenike dragim umrlim. Osobito v 16., 17. in 18. stoletji, ko je cvelo umetno ključarničarstvo in sploh železni obrt, se je dvigalo na pokopališčih dokaj krasnih umotvorov iz železa.

Kovano železo se je poprej rabilo le kot spremljevalec stavbinskih delov, kot omrežje, kot okovi, ključavnice, končnice itd., a na pokopališčih se je razvila železna tehnika do poprej nepoznane samostojnosti in velikega ornamentalnega pomena. Nekako na sredi stoječ med kamenitim spominkom in lesenim križem je bil železni križ posebno po deželi v navadi in je še dandanes, le da ga žalibog izpodriva križ iz litega železa — roba, ki nima nobene cene ne v umetniškem, ne v obrtnem oziru, neprijeten in malo trpežen surogat za izdelke, ki jih je vstvarjala umna roka ključarjeva. Železen križ ne napravljaj onega monumentalnega, velikega vtisa na množico, kakor kameniti spominki. A njegovo bogastvo na ličnih ornamentalnih oblikah, ki dajo izumitelju priliko, na vsakem perescu, na vsakem zavoju in na vsaki cvetki pokazati svoje znanje, svojo izurjenost in svojo individualnost, so taki križi pravi zaklad za vsacega ljubitelja starin in umetnega obrta. Mnogovrstnost tehnike, lepe črte, okusna razdelitev mase in malerični vtis — vse to se more družiti pri železnem križu, kakor sicer malo kje drugod.

Čeravno skorej povsodi opazujemo na teh železnih izdelkih obliko križa, vendar ne čutimo te površne jednoličnosti. Vsled svoje ličnosti in svojih predrth oblik ne zamaše tolikanj zelenega prostora, kakor masivni kameniti spominki. Raba barve in zlata dobrodejno spreminjaj jednostavnost pokopališča in prinašaj nekaj plemenitega in ljubkega na ta sicer mrzli in samotni kraj. Š.

(Dalje sledi.)

Obrtnijske raznoterosti.

Svila iz smrekovega lesa. Na Francoskem se je posrečilo iz vlaken smrekovega lesa dobiti snov jako podobno svili. Ta snov bi utegnila svilo popolnoma zameniti, kjer se ne gleda na trdnost. V Franciji in Švici že izdeljujejo tako blago.

Berilij je bolj bel nego aluminij in manj oksiduje. Terji je kakor železo, dá se kovati kakor srebro, elektrika pa se bolje vodi. Lažji je kakor aluminij. Kakor se kaže da bode posebno pripraven za električne instrumente, ter bode v tem izpodrinil srebro in platino. V primeri z aluminijem je sedaj še jako drag. Funt velja kaci 30 goldinarjev torej je le malo ceneji kakor srebro. Ko bi le kdaj padel v ceni, bi pa postal v obrtniji jedno najvažnejših kovin.

Kmetijstvo.

Kmetske stanovske zadrüge.

Poljedelski minister je predložil državnemu zboru načrt zakona o kmetskih stanovskih zadrugah, kakor smo že omenili. Ker je načrt tega zakona važen, ga tukaj

sami socijalisti, kateri bi v narodnem in verskem oziru glasovali z levičarji. Za tako volilno reformo je seveda treba tveganje večine.

Odstopivšim ministrom je cesar podelil svoje slike v krasnih okvirih z lastnoročnim podpisom. Izrekel je svoje obžalovanje, da mora odpustiti ministerstvo.

Avstro-ogerska in Italija. — Avstro-ogerski minister vnanjih rečij grof Kalnoky je na svojem dopustu prišedši v Italijo napram italijanskemu kralju izrekel željo, da bi mu se rad poklonil. Kralj je Kalnokya na to povabil, da naj pride minolo sredo dne 14. t. m. v Monzo v gorenji Italiji, kamor pride tudi italijanski minister vnanjih del Brin. Bog ve kakega političnega pomena ta shod pač ni bil, verjetno pa je, da se je spregovorila tem povodom v Monzi marsikatera resna beseda o svetovni evropski politiki.

Grško. — Minole dni otvoril je kralj o prestolnim nagovorom novo zasedanje parlamenta. V nagovoru je kralj priporočal poslancem, da naj podpirajo sedanjo vlado, to je ministerstvo Sotiropulosovo. Poslanci se pa niso ozirali na kraljeve besede in volili so predsednikom zbornice vladi opozicijskega kandidata. To je dalo povod, da je Sotiropulos dal ostavko. Kralj naročil je Trikupisu, da naj sestavi novo ministerstvo. Ta je naročilu kraljevemu ustregel. Sotiropulos je izgubil največ zaupanje s tem, da ni mogel precej zamotanih finančnih razmer urediti. Zadnji čas tudi ni imel nobene stalne večine več v zbornici. Za Trikupusa pravijo, da je edini, ki je zmožen v sedanjih razmerah na Grškem vladin načelnik biti. Glede finančnih razmer se pa tudi o njem dvomi, da bi jih mu bilo moč urediti.

Anglija v Aziji. — Anglija v skrbi, da zaradi vedno rastočega vpliva Rusov v Aziji ne izgubi vsega ugleda ondi, namerava baje za svoje podložne azijske države napraviti v Aziji posebno državno tajništvo ali ministerstvo, ki bo neposredno vodilo posle angleške vlade v Aziji. To državno tajništvo bo razdeljeno v več oddelkov za posamezne pokrajine, katere bodo vodili državni podtajniki.

Maroko v Afriki. — Pri konfliktu, katerega imajo Maročani s Španjci, interesovani so razun Angležev tudi Francozi. Ti hrepene že dlje časa po tem, kako bi si prisvojili Maroko. To samim ni bilo možno doseči. Hočejo torej s pomočjo Španjcev do tega priti. Prav ljubo jim je torej, da se ti bojujejo ondi in jih prav pridno podpirajo v nadi, da če Španjci premagajo Maročane, da si bodo potem ž njimi delili maroško državo. To približevanje Francije Španiji ni nič kaj všeč Angliji. Poslednja prigovarja odločno maroškega sultana k temu, da naj ustreže Španjcem, kajti v slučaju, da Španjci zmagajo je konflikt mej Anglijo in Španijo neizogiben, tega pa Anglija ne mara. — Kakor javljajo najnovejša poročila, zopodili so Španjci Maročane v beg. Španjska krogla je ubila namreč poveljnika maročanskega topništva. Maročani so vsled tega izgubili pogum in zbežali v gore.



Obrtnija.

Železni nagrobni križi.

(Konec.)

Poleg verskih čutov, ki zahtevajo, da ima nagrobni spomenik podobo križa, nahajamo povsodi navado, da zapišemo na spomenik nekoliko podatkov o onem, ki spi pod njim smrtno spanje. Ime umrlega, njegov rojstni dan in dan smrti se nahaja skorej na vsakem nagrobnem križu. Časih se pridružijo tem rodbinskim datom še pobožni citati in verzi, katerim je običajni predmet svida-

nje na onem svetu in večno življenje. Za te napise je treba primerne prostora. Železni križ daje tak prostor v svojem vznožji ali pa nekoliko višje na vertikalnem deblu. Tudi sredi križa, kjer počezni drog seka pokončnega, nosijo železni spomeniki ploščico za rodbinske opazke. Tablica ima čestokrat malo strehico in tudi posebna vratica, da solnce, dež in sneg prehitro ne uničijo napisa.

Glavni okras železnega križa se večinoma nahajajo na njegovih štirih vejah. Vsaka roka je na lepših izdelkih na razne načine prevrtana in narezana, vmes pa se vijejo listi in vitice in drugi okraski. Časih se pridružijo ornamentu še figuralni dodatki, ki so ali iz celega železa skosani ali pa iz pločevine spiljeni ter konečno slikani v natornih barvah. Prav pogostoma nahajamo na vrhu križa Izveličarja, ki vstaja od smrti, na obeh stranskih delih pa ga obdajata dva angelja s trobentami. Drugod držé angelji orodje Kristovega mučenja ali sploh primerne simbole o trpljenji na zemlji in odrešenji človekovem.

Prvotni železni križi so bili pač le jednostavno po-barvani in sicer zato, da se jih ni ruja prehitro prijemala. Pozneje so začeli jemati razne barve in tudi zlato, s katerimi so vedno razkošnejši lepšali železne spominke. Pri tem se je tudi pokazalo, da zlato železo bolje varuje pred rujo nego navadna barva. Solnce, dež in sneg dokaj hitreje uničita oljnato prevlako, kot zlato kovinsko kožico, če tudi je poslednja neizrečeno tenka. Poleg barve in zlata se je na starih spomenikih napravila tudi neka oksidna skorja, ki brani daljšemu razjedanju in varuje spomenik nepričakovano dolgo vrsto let.

Ko je jel prepadati železni obrt, jeli so tudi giniti križi od kovanega železa s pokopališč. Na njihovo mesto so stopili križi od vlitega železa. Ti so dokaj ceneji in zato je velika množica hitro segla po njih. Vliti iz jednega modla, ne kažejo nikake originalnosti in tudi nobenega skrbnega izdelovanja. Nežni listi in vitice starih del, lepi protovi in umetne zavijače s spodrezanimi spodnjimi ploskvami — vse to je nemogoče pri vlitem križu. Površni in plitvi ornamenta so oguljeni in brez onih zanimivih individualnih znakov, kateri razveseljujejo oko pri starih spominkih. Vliti križ je tucatna roba, navadno brez okusa, brez smisla in le žalosten dokaz moderne fabrikacije, ki dela jedino le s strojem in brez pomoči umne človeške roke.

Nova doba je tudi zato jela popuščati železne spomenike, ker se moderni svet tako rad naslanja se na starogrške in rimske mramornate monumente. Krasna svetišča starodavnikov so se posnemala povsodi, celo na domačem orodji in tedaj so tudi na pokopališčih jele prevladovati svetiščem podobne zgradbe iz raznega kamenja. Na mesto lahkih železnih križev dvigajo se na gomilah težke mramornate sohe, stebri in kameniti križi, s trdim in mrzlim svojim materialom napolnjevaje kraj žalosti, tako da časih malo prostora ostaje za grobove same.

Danes, ko se je železni obrt jel tako krasno dvi-

gati iz dolzega spanja, smemo pač upati, da se bode človek zopet spominjal železnega materiala, ko bode postavljajl monumente svojim dragim umrlim. Kakor nobena druga tvarina, poda se železo za nagrobne spominke. Mrzli in okorni kamen nikakor ne vstvarja tistega blagodejnega vpliva, tistega srčnega čuta v nas, ko stojimo na gomili, kakor železni križ, ki se lahko in nežno dviga iz tal, kakor bi pričal, da zemljica res ni težka onemu, ki počiva pod njo

Povod tem vrsticam nam je dala tolažljiva prikazen, da tudi pri nas začenjajo ceniti nagrobne spominke iz kovanega železa. Ljubljansko pokopališče ima uže dokaj lepih izdelkov te vrste. V novejšem času je dobil tudi nepozabni naš Jos. Marn tak spomenik. Po načrtu strokovnega učitelja Jos. Vesela v Ljubljani, izdelal ga je tukajšni ključarski mojster J. Rebek in s svojim delom pokazal, da stoje naše trditve, katere smo ravnokar navedli, na pravi podlagi. Naj bi si naše občinstvo ogledalo ta spominek in posnemalo v tem oziru J. Marnove dediče!

Obrtnijske raznoterosti.

Kako se ločijo niklene stvari od srebrnih? Take stvari pomažejo se z nasičeno raztoplino srebrnega nitrata. Pravo srebro ostane svitlo, druge kovine in kovinske zmesi pa dobe črno liso. Poslednji čas srebrne, in niklene stvari navadno prevlečejo z zaponom, da ne zarjave. Pri takih stvareh seveda raztopljina srebrnega nitrata ne vpliva, in se zatorej mora poprej prevlako z nohtom odrgniti, še le potem se poskuša. — Srebro se tudi spozna po tem, da dobi rudečo liso ako se nanj vlije kapljo raztopljine kromove kisline. Druge kovine delajo sivo liso.

Kako se da cinkastim stvarjem temnozelen ter da se držeč v emajl. V 500 cm³ vrele vode raztopi se 50 g natriumhyposulfita, pridene se 25 g žveplene kisline, tekočino se precedi, ter se žveplo izloči in se potem stvari potaplja v 65° gorko, čisto raztopljino; stvari, tako v kratkem dobe neko svitlozeleno, gladko prevlako. Če tekočina dalje časa vpliva, dobi se emajlu podobna, svitla temnozelena površina. Stvar se potem v vodi izpere in posuši. Če se stvari pomočijo v zredčeno solno kislino, se svetloba zgubi. Če se vzame namesto čiste raztopline natriumhyposulfitove raztopline 15 g natriumhyposulfita, 15 g klorovega galuna v 500 cm³ vode, dobi se rujava barva. Črnemu marmorju podobna barva se dobi, če se namočijo stvari v malo okisani raztopljini bakrenega sulfita.

Kmetijstvo.

Nekaj o šolskih vrtih.

Zadnji „Uč. Tovariš“ od 1. nov. prinesel je med drugim članek: „ukazi in uredbe šolskih oblastev“ „kako mora biti šolski vrt urejen, da se zamore vzglednim imenovati!“

Iz tega članka razvidno je, da ima za povzdigo šolskih vrtov in za boljšo plačo učiteljev — vrtnarjev naša slavna c. kr. kmetijska družba veliko skrb, hvala in slava taki družbi!

Slavni c. kr. deželni šolski svet določil je v tem

ukazu nekaj točk ali podlag — po katerih se bodo, upam po strokovnjaških določili vzgledni šol. vrti na Kranjskem. Vse omenjene točke izvirajo iz strokovnjaštva in posebno hvale vreden je ta nov ukaz slavnega c. kr. š. sveta zato, kjer se po njem lahko pričakuje, da bodo pri odločitvi — ali se sme ta ali oni vrt vzglednim prištevati — bolj strokovnjaki govorili in pravično določevali; toraj prav dobro.

Dovoljujem si pa danes vender še nekaj dostaviti, kar posebno označi in opravičuje da je šol. vrt — sploh ta ali oni, zares vzgleden in posnemanja vreden.

Dokazi taki so: 1. če občani, kmetje in posestniki sploh sadno drevje na šolskem vrtu radi kupujejo, tudi če je drevje lepo, ravno zdravo in sploh lepe rasti, za krevljasto, nepravilno izgojeno drevje nihče ne mara.

2. Če ima učitelj zgodaj spomladi, kar se pa z gnojnimi gredami omogoči — ali pa pozneje, ko drugod že vsega zmanjkuje, sadike boljše zelenjave — kaj bolj finega — oddati in na razpolaganje — ali pa prodati, ali mogoče tudi zastonj podeliti, ako je to, kako pridno obiskujejo gospé in gospodinje šolski vrt. Ako se pa na šolskem vrtu nič ne dobi, kaj bi človek iskal na njem.

3. Na rojstni in imendan našega presv. cesarja ali njegove presv. soproge da ozaljšamo podobi njunih veličastev z venci narejenih iz cvetlic šolskega vrta! in če umrje med letom kak šolarček ali šolarica, so pač veseli stariši, ako učitelj olepša krsto ali oder v večnost se preselivšega s cveticami iz šolskega vrta; ako je to mogoče, kako cenijo potem — ljudje šolski vrt; če vsega tega ni, se za šolski vrt nihče ne zmeni, in po čemu? Navadnega zelja, repe, krompirja, fižola in plevela, vidijo in najdejo ljudje po zanemarjenih njivah in vrtih zadosti. Da mora biti šolski vrt pridno, skrbno obdelan simetrično razdeljen in da v njem tudi estetike manjkati ne sme, zapopadeno je gotovo v 9. točki omenjenega ukaza.

Sicer bi pa moral biti, če logično mislimo, vsak šolski vrt vzgleden; če pa temu ovira to ali ono — proč z besedo „šolski“, imenuje naj se raje občinski ali učiteljev vrt, kajti občina je lahko v tej stvari zmotljiva, ravno tako učitelj; šola pa — mora biti takorekoč nezmotljiva, kazati mora ne le z besedo, temuč tudi v praksi — vedno le to, kar se posnemati sme, kar zamore biti človeku v prid, korit in ponos!

Kaj pa vsaj modri, pametni ljudje radi posnemajo? Gotovo le kaj lepega in koristnega. Prepričal sem se tega po mojih večletnih skušnjah sam. Šolski vrt, katerega naredili so že pred nekimi leti na moje prigovarjanje poleg ceste, razdelil sem simetrično in pota precej posul z belim peskom; kmalu sem zapazil, da tudi druge gospodinje svoje vrte delijo v lepe gredice in pota posipljejo z peskom, fina salata, izvrstna koleraba, karfijol in druga boljša zelenjava — mikala je mnoge, kje dobim tako seme vsi želeči, tudi tako zelenjavo po vrtih imeti; napravil sem pozneje po gosp. Pirčevem navodu poleg vrta gnojne grede — kmalu so ogledovali moje grede in enake tudi na svojih vrtih narejali, videl je ta ali oni